

<https://doi.org/10.26565/2075-1834-2023-36-24>

УДК 344.13: 347.91/95

Г.С. РИБАЛКО

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри кримінально-правових дисциплін

E-mail: pro100lawyer@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9690-6082>

Харківський національний університет

імені В.Н. Каразіна,

м. Харків, 61022, майдан Свободи 4

АНОНІМНІ СВІДКИ ТА ПРАВО ОБВИНУВАЧЕНОГО НА СПРАВЕДЛИВИЙ СУД

АНОТАЦІЯ *Вступ.* У статті досліджується питання допиту анонімних свідків, використання їх показань на стадії судового розгляду в контексті права підозрюваного чи обвинуваченого на справедливий суд. Визначаються критерії які дозволяють прийняти рішення про надання свідковій анонімності у кримінальному провадженні та виділяються три категорії анонімних джерел такі як покази свідків, що відсутні, покази анонімних свідків, покази прихованих або засекречених свідків.

Короткий зміст основних результатів дослідження. Автор звертається до критеріїв, вироблених практикою Європейського суду з прав людини з питання як участі анонімних свідків під час судового розгляду справи так і використання показань свідків, що відсутні, які забезпечать справедливість судового розгляду. На підставі практики ЄСПЛ виділено три категорії анонімних джерел, свідчення яких ЄСПЛ має розглядати як джерела доказів, а ї відповідно, надавати їм оцінку: до них відносяться: свідки, що відсутні, анонімні свідки, приховані або засекречені. Наведені урівноважуючі фактори які повинні дозволити надати справедливу та належну оцінку достовірності доказів отриманих від відсутніх, анонімних, прихованих або засекречених свідків з метою запобігання порушенням статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

Висновки. Законодавство країн Європи, дозволяють проводити розслідування за допомогою анонімних джерел. Цьому питанню приділено значну увагу у нормативних актах Європейського Союзу, зокрема в Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, Комітету міністрів Ради Європи, рішеннях ЄСПЛ тощо. Це є актуальним з точки зору формування вітчизняної кримінально-процесуальної практики, оскільки воно чітко і послідовно встановлює стандарти допустимості як доказів від таких свідків, створюють гарантії дотримання національними судами права обвинувачених на справедливий судовий розгляд з одного боку, а для анонімних свідків – права на безпеку – з іншого боку.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: показання свідка, доказ, кримінальне провадження, допит, належність, допустимість, права людини, справедливість судового розгляду

Як цитувати: Рибалко Г.С., Анонімні свідки та право обвинуваченого на справедливий суд. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, серія «Право».* 2023. Вип. 36. С. 198-204. <https://doi.org/10.26565/2075-1834-2023-36-24>

In cites: Rybalko H.S., (2023). Anonymous witnesses and the accused's right to a fair trial. *The Journal of V.N. Karazin Kharkiv National University, Series «Law»,* (36), P. 198-204. <https://doi.org/10.26565/2075-1834-2023-36-24> Ukrainian

Постановка проблеми. Питання безпеки учасників кримінального провадження завжди було актуальним.

З початком повномасштабного вторгнення проблема захисту свідків та потерпілих від злочинів, вчинених у т.ч. російськими військовослужбовцями постала ще гостріше, дискусії навколо цієї теми не вщухають.

В свою чергу, у відповідності до практики Європейського суду, принцип процесуальної рівності сторін є одним з елементів концепції справедливого судового розгляду, який вимагає, щоб кожній зі сторін у кримінальному провадженні надавалась розумна можли-

вість представляти свою позицію за таких обставин, які не ставлять цю сторону в суттєво невігідне становище по відношенню до протилежної сторони. А й відповідно перед правоохоронними органами та судами постає питання як збалансувати з одного боку – право підозрюваного чи обвинуваченого на справедливий суд, та право на повагу до сімейного та приватного життя, гарантованого ст. 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція), та з другого боку – іншого учасника кримінального провадження - свідка, до якого застосовуються заходи забезпечення безпеки.

Також слід звернути увагу на Рекомендацію Rec (2005) 9 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо захисту свідків та осіб, які співпрацюють з правосуддям, яка була ухвалена 20 квітня 2005, у якій визначаються важливі для цього дослідження поняття, у тому числі таке поняття як «анонімність свідка» - яке визначє, що ознаки, які уможливають ототожнення особи свідка, зазвичай, не розголошуються ні протилежній стороні, ні будь-кому іншому в цілому. Також, не слід оминати увагою, що використання таємних джерел інформації (а тут мова може йти і про прихованих агентів, і про інформаторів тощо) – досить поширена практика в країнах Європейського Союзу. У свою чергу, зазвичай зі свідками, які співпрацюють з правоохоронцями та не потребують будь-якої анонімності, взагалі ніяких питань, як правило, не виникає, то використання показань засекречених, анонімних свідків або свідків які зниклі безвісті, померли, знаходяться за кордоном або на тимчасово окупованій території потребують додаткових гарантій дотримання прав сторони захисту особливо в розумінні ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми джерел доказів і, зокрема, допиту свідка, забезпечення безпеки осіб у кримінальному провадженні, під час судового розгляду в кримінальному процесі досліджували такі вчені, як С.А. Альперт, О.В. Бардацька, І.В. Басисита, В.І. Галаган, Ю.М. Грошевий, А.Я. Дубинський, В.С. Зеленецький, Г.К. Кожевніков, Є.Д. Лук'янчиков, В.Т. Нор, М.А. Погорецький, В.О. Попелюшко, В.М. Тертишник, Л.Д. Удалова та ін. Але, слід звернути увагу, що на сьогодні процес проведення допиту характеризується великою кількістю невирішених проблемних питань.

Метою статті є аналіз порядку проведення допиту анонімних свідків, використання їх показань на стадії судового розгляду в кримінальному процесі України, а також аналіз практики Європейського суду з прав людини з цього питання.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до статті 65 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) свідком є фізична особа, якій відомі або можуть бути відомі обставини, що підлягають доказуванню під час кримінального провадження, і яка викликана для давання показань [1]. Він є основним носієм доказової інформації, а його покази відносяться до найбільш розповсюджених джерел доказів у

кримінальному процесі. Тому значення показань свідка для досягнення мети кримінального судочинства важко переоцінити. Свідка, як учасника кримінального процесу, доволі часто залучають як до досудового розслідування так і до судового розгляду кримінальних проваджень. Показання свідків визнаються одним з головних видів доказів, а участь свідка у доказуванні обставин кримінального провадження має вирішальне значення [2].

Також, можна стверджувати, що доказ немає наперед встановленої сили, проте в умовах їх збирання щодо вже вчинених злочинів одним із основних доказів є показання які надаються в усній або письмовій формі під час допиту свідків стосовно відомих їм обставин у кримінальному провадженні що мають значення для цього кримінального провадження.

У відповідності до п. 4 ст. 95 КПК України суд може обґрунтовувати свої висновки лише на показаннях, які він безпосередньо сприймав під час судового засідання, або отриманих у порядку, передбаченому статтею 225 КПК України. Суд не вправі обґрунтовувати судові рішення показаннями, наданими слідчому, прокурору, або посилатися на них, крім порядку отримання показань, визначеного статтею 615 КПК України.

Особливості допиту свідка із застосуванням заходів безпеки є досить складним практичним питанням кримінального судочинства. Складність цього питання полягає у тому, що дана процедура потребує одночасного поєднання двох засад кримінального провадження – з одного боку це – дотримання прав учасників кримінального провадження (ст. 2, 8, 11 КПК), а з іншого – змагальність сторін (ст. 22 КПК) та. Права учасників кримінального провадження можуть бути поставлені під загрозу через те, що свідки піддаються ризику через їх участь у кримінальному провадженні. Також є необхідність дотримання Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод. У цьому питанні особлива увага приділяється правам підозрюваних, обвинувачених на справедливий суд які гарантовані Конвенцією та правам потерпілих, свідків на захист від незаконного впливу за їх співпрацю з правоохоронними органами.

Згідно із ч. 1 ст. 6 Конвенції, кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом, який вирішить спір щодо його прав та обов'язків цивільного характеру або встановить обґрунтованість будь-якого висунутого проти нього кримінального обвинувачення.

Відповідно до ч. 3 ст. 6 Конвенції, кожний обвинувачений у вчиненні кримінального правопорушення має щонайменше такі права: допитувати свідків обвинувачення або вимагати, щоб їх допитали, а також вимагати виклику й допиту свідків захисту на тих самих умовах, що й свідків обвинувачення (пункт d).

Беззаперечно, слід звернути увагу на той факт, що Рекомендація Комітету міністрів Ради Європи державам-членам щодо захисту свідків та осіб, які співпрацюють з правосуддям Res (2005) 9 встановлює досить чіткі критерії для рішень про надання анонімності свідкам у кримінальному провадженні, до них можна віднести такі:

- Рішення про надання статусу анонімних свідків в кримінальному провадженні має прийматися відповідно до норм національного законодавства та норм європейського права щодо прав людини.

- Якщо це передбачено та узгоджується з нормами національного законодавства, слід зробити виняток щодо анонімності тих, хто може надавати докази

- Анонімність особам, які здатні надати докази, у тих випадках, коли вона передбачена й не суперечить нормам внутрішньодержавного права, слід надавати як виняток. Якщо свідки вимагають гарантій анонімності та/або якщо така анонімність надається за рішенням компетентного органу, кримінальне провадження повинно здійснюватися з дотриманням справедливого балансу між вимогами кримінального правосуддя з одного боку та правами сторін – з іншого. Ця процедура має надати сторонам можливість оскаржити факт надання анонімності свідкам, надійність самого свідка або джерело походження його відомостей.

- Рішення про надання анонімності має бути прийнято, коли життю чи свободі відповідної особи чи її родичів загрожує серйозна загроза, її свідчення є явно істотними, а особистість свідка заслуговує довіри.

- Якщо надається анонімність, засудження не може ґрунтуватися виключно або остаточно на твердженнях анонімних свідків » [3].

Звертаючись до аналізу рішень Європейського суду з прав людини, можна виділити три категорії анонімних джерел, свідчення яких ЄСПЛ має розглядати як джерела доказів, а ї відповідно, надавати їм оцінку:

1. свідки, що відсутні (це можуть бути як зниклі безвісти, померлі, так і такі, що перебувають за межами країни або на тимчасово окупованих територіях тощо);

2. анонімні свідки (ті, до яких вжито заходів безпеки через реальну загрозу життю самих свідків або членів їх родини тощо);

3. приховані або засекречені (агенти поліції, спецслужб тощо).

Якщо досліджувати першу групу, то:

По-перше, у вітчизняній правовій системі прийняття судом показань свідка, які суд не сприймав безпосередньо, вважається порушенням статті 23 КПК України.

У свою чергу, у рішенні від 10 вересня 2020 р. Верховний Суд колегією суддів Першої судової палати Касаційного кримінального суду у справі № 766/19891/17 вказав, що, ураховуючи положення ст. 23 КПК України, суд має право визнати допустимими докази, які не були ним безпосередньо досліджені, лише у виключних випадках, передбачених процесуальним законом [4].

По-друге, у контексті вимог, визначених Конвенцією обвинувальний вирок, який ґрунтується виключно або головним чином на підставі показань відсутнього свідка, якого обвинувачений або сторона захисту не мала змоги допитати на стадії розслідування чи судового розгляду, повинен визнаватися таким, що не відповідає вимогам визначеними ст. 6 Конвенції.

По-третє, ЄСПЛ неодноразово наголошував, що докази мають, зазвичай, подаватися у відкритому судовому засіданні в присутності обвинуваченого з урахуванням на аргумент у відповідь.

З цього правила є певні винятки, але вони не повинні порушувати права на захист. Як загальне правило, пункти 1 і 3 (d) Конвенції вимагають, щоб обвинуваченому була надана розумна та належна можливість оскаржувати показання свідків обвинувачення і надана можливість допитати їх або під час надання свідками своїх показань, або під час перехресного допиту.

Також слід звернути увагу на справу «Аль-Хавая і Тахері проти Сполученого Королівства» (*Al-Khawaja and Tahery v. the United Kingdom*). У цій справі ЄСПЛ роз'яснив принципи, які застосовуються, коли свідок не з'являється на публічне слухання судової справи. Ці принципи можна підсумувати наступним чином:

- Суд, маючи на увазі, що свідки зазвичай зобов'язані давати свідчення в суді під час судового розгляду, повинен спочатку визначити, чи є достатні підстави для того, щоб показання відсутнього свідка були прийняті, а також докласти розумних зусиль задля забезпечення присутності свідка в суді;

- Якщо свідка не було допитано на ранній стадії судового розгляду, питання про те, чи можна прийняти заяву свідка замість дачі показань під час судового розгляду, слід розглядати як крайній засіб;

- Прийняття показань відсутніх свідків як доказів може мати потенційно негативні наслідки для підсудного, якому зазвичай не надається ефективна можливість оскаржити докази проти нього в такому випадку. Зокрема, він повинен бути в змозі перевірити правдивість і достовірність показань свідків, шляхом усного допиту у його присутності, або в той час, коли свідок надавав заяву, або на наступних етапах провадження;

- У відповідності до «виключного або вирішального правила», якщо засудження обвинуваченого чи підсудного ґрунтується виключно або головним чином на свідченнях свідків, яких обвинувачений чи підсудний не може допитати на будь-якій стадії процесу, то захист прав обвинуваченого чи підсудного необґрунтовано обмежується;

- Проте, статтю 6 Конвенції слід тлумачити в цілому, коли йдеться про справедливість судового розгляду, щоб жодні виключні чи остаточні правила не могли застосовуватися у негнучкий спосіб;

- Зокрема, якщо заява з чужих слів є єдиним або вирішальним доказом проти відповідача, її прийняття як доказу автоматично не призведе до порушення ст. 6 Конвенції. Ризики прийняття таких доказів роблять це критичним фактором для зважування обставин справи та вимагають достатніх факторів балансу, включаючи наявність сильних процесуальних гарантій. У будь-якому випадку, питання полягає в тому, чи існують достатні компенсаційні фактори, включаючи заходи для справедливої та належної оцінки достовірності цих доказів. Це дає змогу винести вирок на основі таких доказів, лише якщо докази є достатньо достовірними з огляду на їх важливість у цій справі [5].

Однак, хоча відсутність достатніх причин для неявки свідка сама по собі не може бути вирішальною щодо відсутності справедливості судового розгляду, тим не менш це дуже важливий фактор, який слід враховувати при оцінці загальної справедливості, а також фактором, який може все ж таки переважити чашу терезів у бік висновку про порушення ст. 6 Конвенції.

У свою чергу, питання допиту анонімого свідка значною мірою торкається вищезазначеного права обвинуваченого, гарантованого пунктом 1 і 3 (d) ст. 6 Конвенції – право обви-

нуваченого допитувати свідків обвинувачення або вимагати, щоб їх допитали, а також вимагати виклику й допиту свідків захисту на тих самих умовах, що й свідків обвинувачення (див. рішення ЄСПЛ у справі «Мірілашвілі проти Росії» (*Mirilashvili v. Russia*), «Ван Мехелен та інші проти Нідерландів» (*Van Mechelen and Others v. the Netherlands*),

Це питання було детально проаналізовано в рішенні у цій справі «Мірілашвілі проти Росії» (*Mirilashvili v. Russia*) від 11 грудня 2008 року, скарга № 6293/04. За наслідками її розгляду ЄСПЛ розробив такі критерії для оцінки рішення національного суду про приховування інформації щодо особи свідка від сторони захисту:

1) чи були належними і достатніми причини приховування інформації (п. 196);

2) чи має прихований матеріал значну доказову силу (п. 199);

3) чи існували значні процесуальні гарантії в процесі прийняття рішення про обмеження доступу до інформації. Зокрема, чи приймав суд сам рішення про обмеження доступу до інформації, чи мав суд доступ до матеріалів, що не підлягають оприлюдненню, а також чим міг суд дослідити співвідношення (баланс) між інтересами сторони провадження щодо розголошення матеріалів та суспільним інтересом щодо нерозголошення таких даних (п. 197). Також важливою є можливість участі обвинуваченого чи підсудного у вирішенні питань конфіденційності даних (п. 198) [6].

Якщо ж розглядати третю категорію то слід зауважити, що процедура допиту прихованого або засекреченого свідка зазвичай не відрізняється від допита звичайного свідка але може допускатися або часткова (обмежена) анонімність або повна (абсолютна) анонімність. Коли мова йде про часткову (обмежену) анонімність то це така анонімність, коли свідки можуть бути допитані стороною захисту на перехресному допиті в суді, але вони не зобов'язані повідомляти своє справжнє ім'я чи іншу детальну особисту інформацію, таку як адреса, сфера діяльності чи місце роботи. Такі свідки, як правило, дають свідчення в суді під вигаданими іменами, під яким вони були відомі під час операції, але вказують на свій справжній статус, роль та виконувану ними функцію (спеціальний агент, працівник поліції, слідчий, тощо).

Однак якщо говорити про повну (абсолютну) анонімність, то вся персональна особиста інформація про особу свідка залишиться в таємниці. Повна анонімність є винятковим заходом і може мати значний вплив на право

обвинуваченого на справедливий і публічний суд, а також на очну ставку та перехресний допит свідків. Це обмежує право оскаржити достовірність, точність і чесність показань свідка. Адже у таких випадках сторона захисту не може довести зв'язок із обвинуваченим або підсудним. Щоб запобігти порушенням статті 6 Конвенції, допускаючи відсутніх чи анонімних свідків, ЄСПЛ розробив набір стандартів задля забезпечення справедливості розгляду судових справ.

По-перше, слід зазначити, що можливості захисника викликати свідків у провадженні відрізняються у випадках коли мова йде про анонімних та відсутніх свідків. Відсутні свідки створюють проблему, оскільки не дозволяють захиснику поставити під сумнів їхні показання. Однак, оскільки їхні особи відомі стороні захисту, то захист може розпізнати або дослідити та виявити мотиви маніпуляції. Але дещо іншу проблему створюють анонімні свідки, про яких не відомо жодних деталей ані щодо їхніх імен чи походження: захист стикається з труднощами неможливості довести до відома свідка і, в кінцевому підсумку, присяжних, будь-які причини, які можуть змусити свідка брехати. Однак насправді є декілька фактів, які можуть бути використані як матеріал перехресного допиту. Обсяг розкриття інформації впливає на рівень перешкод, з якими стикається сторона захисту. Розглядаючи фундаментальні питання в обох типах справ, суд згодом застосував подібний підхід у контексті анонімних свідків, як і у справах за відсутніми свідками.

По-друге, обсяг урівноважуючих факторів, необхідних для справедливого судового розгляду, залежить від важливості показань відсутніх свідків. Чим важливіші докази, тим більшу вагу потрібно надавати врівноважуючим факторам, щоб справа вважалася справедливою в цілому. Ці врівноважувальні фактори повинні забезпечити справедливу та відповідну оцінку достовірності доказів. До них відносяться такі фактори:

- Чи національний суд уважно поставився до непідтверджених свідчень відсутнього свідка, беручи до уваги той факт, що вони менш важливі, і чи були докази надійними, беручи до уваги інші наявні докази («Пржиджіал проти Польщі» (*Przydział v. Poland*); «Даштан проти Туреччини» (*Daştan v. Turkey*). Іншим важливим моментом є вказівки, які можна давати присяжним щодо показань відсутніх свідків («Саймон Прайс проти Сполученого Королівства» (*Simon Price v. the United Kingdom*);

- Наявність зробленого на стадії досудового слідства відеозапису допиту відсутнього свідка;

- Наявність доказів, що підтверджують непідтверджені заяви свідка на слуханні, наприклад, надані на слуханні особами, яким відсутній свідок повідомив про події одразу після їх виникнення; подальші фактичні докази, криміналістичні докази та експертизи; подібності в описах подій іншими свідками, особливо коли цих свідків допитують на суді;

- Можливість захисту поставити власні запитання свідку опосередковано, наприклад, письмово, під час судового розгляду або, коли це необхідно, на стадії досудового провадження («Паїч проти Хорватії» (*Paić v. Croatia*);

- Здатність заявника чи захисника допитати свідка на стадії досудового слідства. Ці попередні слухання забезпечують важливу процесуальну гарантію, яка може компенсувати перешкоди, з якими стикається захист через відсутність свідків на судовому засіданні («Пальчик проти України» (*Palchik v. Ukraine*). Крім того, суд визнав, що у виняткових випадках є підстави допуску свідка до заслуховування за відсутності особи, щодо якої робиться така заява, за умови, присутності під час допиту захисника свідка («Шмайль проти Словенії» (*Šmajgl v. Slovenia*);

- Обвинуваченому має бути надана можливість висловити свою власну версію подій і поставити під сумнів правдивість показань відсутніх свідків. Однак лише це не можна вважати достатнім врівноважуючим фактором, для компенсації перешкод з якими стикається сторона захисту («Пальчик проти України» (*Palchik v. Ukraine*). Окрім цього, національні суди повинні надати достатні аргументи для відхилення вимог сторони захисту («Преджіне проти Румунії» (*Prăjină v. Romania*).

Також, у деяких випадках здатність ефективно заперечити правдивість показань відсутнього свідка може залежати від здатності захисту отримати всі матеріали у справі, які мають відношення до подій, яких стосуються свідчення такого («Якуба проти України» (*Yakuba v. Ukraine*).

Висновки Законодавство багатьох розвинених країн світу, включно з країнами Європи, дозволяють проводити розслідування за допомогою анонімних джерел, агентів, навіть агентів під прикриттям.

Цьому питанню приділено значну увагу у нормативних актах Європейського Союзу, зокрема в Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод,

Комітету міністрів Ради Європи, рішеннях ЄСПЛ тощо. Все це є актуальним для нас з точки зору формування вітчизняної кримінально-процесуальної практики, оскільки воно чітко і послідовно встановлює стандарти допустимості як доказів показань анонімних свідків, свідків, що зникли, агентів, до яких засто-

совано такий захід забезпечення безпеки як анонімність, конфіденційність відомостей про особу, створюють гарантії дотримання національними судами права обвинувачених на справедливий судовий розгляд з одного боку, а для анонімних свідків – права на безпеку – з іншого боку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- 1.Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 9-10. № 11-12. № 13. Ст. 88.
- 2.Панасюк Т.І. Захист свідків і потерпілих у кримінальному процесі України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2009. 22 с.
- 3.Рекомендація No Rec (2005) 9 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам щодо захисту свідків та осіб, які співпрацюють з правосуддям. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/Rec_2005_9_2005_04_20.pdf.
- 4.Постанова Першої судової палати Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 10 вересня 2020 року, справа № 766/19891/17. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/91555090>.
- 5.Справа «Аль-Хавая і Тахері проти Сполученого Королівства» (Al-Khawaja and Tahery v. the United Kingdom) від 15 грудня 2011 року, скарги №№ 26766/05 та 22228/06. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-108072%22%5D%7D>.
- 6.Справа «Мірілашвілі проти Росії» (Mirilashvili v. Russia) від 11 грудня 2008 року, скарга № 6293/04. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-90099%22%5D%7D>.

Стаття надійшла до редакції 19.10.2023

Стаття рекомендована до друку 22.11.2023

H. S. RYBALKO

PhD (Law), associate professor,
associate Professor of the criminal law department
E-mail: pro100lawyer@gmail.com ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9690-6082>
V. N. Karazin Kharkiv National University,
Kharkiv, 61022, Svobody Square, 4

ANONYMOUS WITNESSES AND THE ACCUSED'S RIGHT TO A FAIR TRIAL

ANNOTATION *Introduction.* The article examines the question of the questioning of anonymous witnesses, the use of their testimony at the stage of the trial in the context of the suspect's or accused's right to a fair trial. The criteria that allow to make a decision on granting anonymity to a witness in criminal proceedings are defined and three categories of anonymous sources are distinguished, such as statements of absent witnesses, statements of anonymous witnesses, statements of hidden or classified witnesses.

Summary of the main results of the study. The author refers to the criteria developed by the practice of the European Court of Human Rights on the issue of both the participation of anonymous witnesses during the trial and the use of the testimony of absent witnesses, which will ensure the fairness of the trial. Based on the practice of the ECtHR, three categories of anonymous sources have been identified, the testimony of which the ECtHR should consider as sources of evidence, and, accordingly, give them an assessment: they include: absent witnesses, anonymous witnesses, hidden or classified. Balancing factors that should allow for a fair and proper assessment of the credibility of evidence obtained from absent, anonymous, hidden or classified witnesses are given in order to prevent violations of Article 6 of the Convention on the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms.

Conclusions. The legislation of European countries allows investigations to be carried out with the help of anonymous sources. Considerable attention is paid to this issue in the normative acts of the European Union, in particular in the Convention on the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, the Committee of Ministers of the Council of Europe, decisions of the ECtHR, etc. This is relevant from the point of view of the formation of domestic criminal procedural practice, since it clearly and consistently establishes the standards of admissibility as evidence from such witnesses, creates guarantees that national courts will observe the right of the accused to a fair trial on the one hand, and for anonymous witnesses - the right to safety - on the other hand.

KEY WORDS : *testimony of a witness, evidence, criminal proceedings, interrogation, propriety, admissibility, human rights, fairness of the trial*

REFERENCES

1. Criminal Procedure Code of Ukraine dated April 13, 2012 No. 4651-VI. Information of the Verkhovna Rada of Ukraine, 2013. No. 9-10. No. 11-12. No. 13. Art. 88. (in Ukrainian).
2. Panasiuk T.I. Protection of witnesses and victims in the criminal process of Ukraine: autoref. thesis ... candidate law of science Kyiv, 2009. 22 p. (in Ukrainian).
3. Recommendation No Rec (2005) 9 of the Committee of Ministers of the Council of Europe to member states on the protection of witnesses and persons cooperating with justice. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/Rec_2005_9_2005_04_20.pdf. (in Ukrainian).
4. Resolution of the First Judicial Chamber of the Criminal Court of Cassation as part of the Supreme Court of September 10, 2020, case No. 766/19891/17. Unified state register of court decisions. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/91555090>. (in Ukrainian).
5. The case "Al-Khawaja and Tahery v. the United Kingdom" dated December 15, 2011, complaints No. 26766/05 and 22228/06. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-108072%22%5D%7D>}. (in Ukrainian).
6. The Mirilashvili v. Russia case dated December 11, 2008, complaint No. 6293/04. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-90099%22%5D%7D>}. (in Ukrainian).

The article was received by the editors 19.10.2023

The article is recommended for printing 22.11.2023